

Łukasz Kwadrans

Kuratela sądowa i środki probacji. Wspomnienie przeszłości, stan obecny i możliwe rozwiązania na przyszłość. I Kongres Kuratorski (Ustka, 15–17 czerwca 2009 r.)

Wobec obecnej sytuacji polskiego więziennictwa i konieczności refleksji nad stanem wymiaru sprawiedliwości istotne wydają się alternatywne, wspomagające rozwiązania służące poprawie sytuacji w tym zakresie w naszym kraju. Problematyka kurateli sądowej i probacji była wielokrotnie podejmowana na różnych konferencjach naukowych, a także podczas obrad senackiej Komisji Praw Człowieka, Praworządności i Petycji. Jednak pierwszy raz środowisko kuratorów sądowych zorganizowało tak wielką konferencję, że bez żadnego patosu można było nadać jej nazwę I Kongresu Kuratorskiego. Nie byłoby to możliwe bez pomocy i zaangażowania wielu życzliwych osób, szczególnie funkcjonariuszy „bliźniaczej” Służby Więziennej. Nie do przecenienia jest ilość poruszanych tematów, różnorodność podejść naukowych i rozwiązań systemowych, możliwość integracji i wymiany doświadczeń podczas kongresu przez reprezentantów resortu sprawiedliwości, parlamentarzystów, samorządowców, naukowców, sędziów, przedstawicieli służb probacyjnych z naszego kraju i zagranicy. Organizatorami I Kongresu Kuratorskiego było Ministerstwo Sprawiedliwości i Krajowa Rada Kuratorów. Współorganizatorami było Pomorskie Stowarzyszenie Kuratorów Sądowych, Centralny Zarząd Służby Więziennej, Ośrodek Doskonalenia Kadr Służby Więziennej „Posejdon” w Ustce. Motywem do zorganizowania tego kongresu był jubileusz 90-lecia powołania przez Naczelnika Państwa Polskiego, Józefa Piłsudskiego (dekretem z dnia 7 lutego 1919 r.), urzędów stałych opiekunów sądowych, których spadkobierczynią i kontynuatorką jest kuratorska służba sądowa. Organizatorzy podkreślali również w zaproszeniach, że rocznica ta miała być wyjątkową okazją do refleksji na temat tradycji, dnia dzisiejszego i przyszłości kuratorskiej służby sądowej w Polsce. I Kongres Kuratorski został przygotowany jako forum do namysłu i dyskusji o stanie kurateli sądowej w Polsce, perspektywach jej rozwoju na tle doświadczeń podobnych służb w innych krajach.

W kongresie wzięli udział między innymi Krzysztof Kwiatkowski, Sekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości, gen. Paweł Nasiłowski, Dyrektor Generalny Służby Więziennej, poseł Beata Kempa, Wiceprzewodniczącą Komisji Sprawiedliwości i Praw Człowieka, Andrzej Martuszewicz, Przewod-

niczący Krajowej Rady Kuratorów, a także przedstawiciele Instytutu Profilaktyki Społecznej i Resocjalizacji Uniwersytetu Warszawskiego, Instytutu Wymiaru Sprawiedliwości, Uniwersytetu Łódzkiego, Zarządu Województwa Pomorskiego, Starostwa Powiatowego, Stowarzyszenia Sędziów Rodzinnych w Polsce, Forum Penitencjarnego i Przeglądu Więziennictwa Polskiego, Sądu Okręgowego i Rejonowego w Słupsku, Krajowej Rady Sądownictwa, Służby Więziennej, Stowarzyszenia „Bezpieczny Region Słupski”, Miasta Słupsk, Kancelarii Prezydenta RP, Biura Rzecznika Praw Dziecka, Urzędu Wojewódzkiego, Biura Rzecznika Praw Obywatelskich. Istotny dla prowadzonego podczas kongresu dyskursu był udział zagranicznych gości, ekspertów probacji i kurateli sądowej, byli to między innymi: Margareta Kępińska-Jacobsen, The Danish Helsinki Committee for Human Rights (Dania), Mark Atkinson, sędzia karny (Stany Zjednoczone), Robert Cotteral, Senior probation officer (Wielka Brytania), Henry Nowrot, Area Menager Community Offender Services Liverpool District Office (Australia), Roman Zielonka, streetworker, specjalista ds. prewencji (Niemcy).

Głównymi obszarami zainteresowania kongresu organizatorzy uczynili: ewolucję kurateli sądowej w Polsce, jej miejsce w społeczeństwie obywatelskim, funkcjonowanie służb probacyjnych i socjalnych w Polsce, Europie i na świecie (ekspozycja rozwiązań, doświadczeń i kierunki rozwoju), technologie informatyczne w służbie kurateli sądowej, wybrane obszary oddziaływań kuratorskich, udział kuratorów w aktywizacji społecznej osób zagrożonych wykluczeniem, programy (socjoterapeutyczne i postpenitencjarne formy pomocy skazanym) w działalności kuratorów.

Trzy dni Kongresu zdominowały jednak nie uroczystości jubileuszowe, ale rozważania naukowe specjalistów i prezentacje kuratorów sądowych dotyczące zagadnień związanych z wykonywaniem obowiązków, regulacjami prawnymi i praktyką postępowania w kraju i za granicą.

Krzysztof Stasiak, Kurator Okręgowy SO w Gdańsku, w referacie pt. „Ewolucja systemu kurateli sądowej w Polsce w latach 1919–2009 – kamienie milowe”, przedstawił rys historiograficzny kurateli sądowej w Polsce, poczynając od powołania urzędu stałych opiekunów sądowych przez Marszałka Józefa Piłsudskiego (w roku 1919), a kończąc na teraźniejszości, usytuowanej w okresie starań o pełną realizację reformy kurateli, rozpoczętej uchwaleniem ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. o kuratorach sądowych. Kontynuacją zapoczątkowanej tym wystąpieniem tematyki było wspomnienie dr hab. Katarzyny Sawickiej pt. „Wypracowanie modelu kurateli rodzinnej. Źródła inspiracji. Zespół ds. wypracowania modelu – główne założenia modelu”. W referacie zawarto rozważania o pracach nad kształtowaniem obecnego modelu kurateli rodzinnej w Polsce, opartego o stosowanie metody indywidualnego przypadku. Wystąpienie mecenas Marka Markiewicza zawierało opis trudnych okoliczności, w jakich powstawała ustawa o kuratorach

sądowych. Marek Markiewicz przewodniczył w 2001 r. Podkomisji prowadzącej prace nad tym aktem prawnym. Andrzej Rzepniewski, Kurator Okręgowy SO w Białymstoku, w referacie pt. „Prace nad ustawą o kuratorach sądowych z perspektywy 10-lecia. Doświadczenie pracy w zespole MS oraz podkomisji ds. ustawy o kuratorach” opowiedział o działaniach środowiska kuratorskiego zmierzających do uchwalenia ustawy o kuratorach sądowych. Wskazał również istotne unormowania, jakie się w niej znalazły (wysokie standardy wobec kandydatów do tego zawodu, ustalenie klarownej i racjonalnej struktury funkcjonowania samorządu zawodowego). Wykład pt. „Ak-sjologiczne podstawy pracy kuratora sądowego”, prof. dr hab. Krystyny Ostrowskiej, ujawnił rozbieżności w zakresie priorytetów, którymi kieruje się kurator sądowy w toku realizowania postępowania wykonawczego z priorytetami organów oceniających zakres wykonanej przez niego pracy. Wystąpienie pt. „Perspektywy i warunki szerokiego udziału służby kuratorskiej w postępowaniu karnym”, prof. dr hab. Teodora Szymanowskiego, dotyczyło zagadnień odnoszących się do praktycznego, szerokiego wymiaru udziału kuratorskiej służby sądowej w postępowaniu karnym. Autor referatu zwrócił między innymi uwagę na niską racjonalność przesłanek, warunkujących wykonywanie przez kuratorów dozorów nad osobami odbywającymi karę pozbawienia wolności, osadzonymi w zakładach karnych. Jednocześnie wyraził on wątpliwości w zakresie oczekiwanych efektów wprowadzenia kary pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego. Z przedstawionych przez profesora Teodora Szymanowskiego wyliczeń mogło wynikać, iż lepszym rozwiązaniem, także pod względem ekonomicznym, byłoby przeznaczenie tych środków na zwiększenie etatów kuratorskiej służby sądowej. W tej części kongresu wykłady wygłosili również: prof. dr hab. Stefan Lelental – „Kurator sądowy jako organ postępowania wykonawczego. Rola i zadania kuratora według autorów kodeksu karnego wykonawczego”; prof. dr hab. Jarosław Utrat-Milecki – „Etos pracy kuratora sądowego”; dr Hanna Bzdak – „Kurator jako organ w postępowaniu opiekuńczym. Możliwości i ograniczenia. Postulaty *de lege ferenda*”. Następnie dr Tadeusz Jedynak, ekspert KRK, w referacie pt. „Kuratela rodzinna w Polsce – stan i perspektywy. O potrzebie unormowania zadań kuratorów rodzinnych” przedstawił informacje o stanie kurateli rodzinnej w Polsce. Wskazał na standardy obciążenia pracą zawodowych kuratorów sądowych, problemy przy odbieraniu małoletnich dzieci na zasadach przewidzianych art. 598 k.p.c. Poza tym, ujawnił również brak klarownych procedur, które odnosiłyby się do niektórych czynności podejmowanych przez kuratora sądowego i ich zakresu. W kolejnym wystąpieniu pt. „Stan kurateli sądowej w Polsce w świetle badań Biura Rzecznika Praw Obywatelskich. Kryteria i metody badań” dr Janusz Zagórski dokonał oceny stanu kurateli dla dorosłych, opierając się na wynikach przeprowadzonych badań. Badania prowadzone były w 40 sądach i na

ich podstawie stwierdzić można, że kuratorzy dla dorosłych pełnią w przeważającej mierze funkcje kontrolne, a w następnej kolejności diagnostyczne. Pozostałe funkcje, w tym resocjalizacyjna i wychowawcza, pojawiają się w kurateli dla dorosłych rzadko, bądź w ogóle ich brak. Janusz Zagórski zwrócił także uwagę, iż wyniki badań wykazały w pewnej części istnienie przewlekłości w podejmowaniu dozoru czy też czynności związanych z karą ograniczenia wolności, nierówność i nadmierne obciążenie kuratorów obowiązkami zawodowymi, w tym obowiązkami administracyjnymi prowadzącymi się do prowadzenia bardzo obszernej i rozbudowanej dokumentacji. Wynikiem badań nad kuratorską służbą sądową poświęcona była wypowiedź dr Marka Marczewskiego, reprezentującego Instytut Wymiaru Sprawiedliwości, pt. „Stan kurateli sądowej w Polsce w świetle badań Instytutu Wymiaru Sprawiedliwości. Kryteria i metody badań”. Badania te na szeroką skalę, z wykorzystaniem szeregu metod badawczych: obserwacji uczestniczącej, badań fokusowych, badań ankietowych, badań akt dozoru, badań statystycznych cech społeczno-ekonomicznych i badań ankietowych, prowadził zespół pod kierownictwem profesor Dobrochny Wójcik. Na ich podstawie zespół wysunął postulat przeprowadzenia zmian, dotyczących fakultatywności orzekania dozoru wobec młodocianych sprawców przestępstw, możliwości zarządzania przez sąd jedynie części kary i ograniczenia możliwości wielokrotnego orzekania kary pozbawienia wolności z dozorem kuratora, w przypadku gdy wcześniej sprawca nie przestrzegał warunków okresu próby, co prowadziło do jego osadzenia w zakładzie karnym. Generał Paweł Nasiłowski, Dyrektor Generalny Służby Więziennej, w referacie pt. „Doświadczenia Szkoły Koefeda w Polsce” zaprezentował program Szkoły Koefeda, który już od czternastu lat jest realizowany na terenie Rzeczypospolitej Polskiej. Program ukierunkowany jest na aktywizację osób ze środowisk zmarginalizowanych, z naciskiem na readaptację skazanych opuszczających zakłady karne. Generał Paweł Nasiłowski zwrócił uwagę na przepisy nadal obowiązujące w zakresie kary ograniczenia wolności, a utrudniające jej wykonywanie. Między innymi należą do nich obciążenia spoczywające na podmiocie zatrudniającym skazanego i wynikające z konieczności zapewnienia mu warunków do świadczenia pracy (np. zakup odzieży roboczej, ubezpieczenia). W dalszej części wystąpienia generał Paweł Nasiłowski podjął problematykę kary pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego, podejmując polemikę z tezami, zawartymi w wystąpieniu profesora Teodora Szymanowskiego. Przedstawił i nakreślił ramy poszczególnych faz wprowadzania na terenie Rzeczypospolitej Polskiej kary pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego.

Goście zagraniczni w swych wystąpieniach nakreślili podstawowe zasady funkcjonowania probacji w krajach, które reprezentują. Margareta Kępińska-Jacobsen przedstawiła rozwój kurateli w Królestwie Danii. Początkowo struk-

tura ta stworzona została na bazie organizacji pozarządowych, aby w latach pięćdziesiątych zostać wcieloną w struktury państwowe. Wśród zadań duńskich kuratorów pozostaje wykonywanie szerokiego wachlarza kar wolnościowych i badania środowiskowe dla potrzeb sądu na etapie przed wydaniem orzeczenia. Przy wykonywaniu orzeczeń dominującą tendencją jest specjalizacja kuratorów. Duńscy funkcjonariusze probacji współpracują ze służbami socjalnymi, jak również z wydziałem więziennictwa. W Królestwie Danii w większości orzeczeń sądów wykorzystywana jest probacja, choć wobec sprawców przestępstw bardzo często orzekane są kary pozbawienia wolności. Jednakże wyroki są krótkie (długość przeciętnego wyroku kary pozbawienia wolności wynosi sześć miesięcy), a po odbyciu 2/3 kary skazany prawie obligatoryjnie jest warunkowo zwalniany z zakładu karnego. Kolejnym prelegentem był Henry Nowrot, który w swym wystąpieniu przedstawił strukturę kurateli w Nowej Południowej Walii. Kuratela w Australii jest ulokowana w strukturach departamentu sprawiedliwości, a kuratorzy stanowią jedną z części Wydziału Usług Korekcyjnych. Kurator ma za zadanie przede wszystkim wspierać sprawców przestępstw w dążeniu do przeprowadzenia czynności, ukierunkowanych na dokonanie oczekiwanych zmian. Brak współpracy ze strony skazanego powoduje natychmiastową reakcję ze strony kuratora i w takiej sytuacji skazany zwykle, w ciągu 48 godzin, zostaje doprowadzony do aresztu. Kuratorzy w Australii pracują przede wszystkim z przypadkami trudnymi. Ich klienci to po częstokroć osoby uzależnione od alkoholu bądź substancji psychoaktywnych, wielokrotni recydywiści. W realizacji czynności zawodowych korzystają z wielu, dobrze opracowanych narzędzi diagnostycznych, specjalistycznych programów oraz usług ekspertów zewnętrznych. Kolejne wystąpienia poświęcone były zagadnieniu szacowania ryzyka wobec sprawców przestępstw. Bogatym doświadczeniem, wynikającym ze stosowanej w tym zakresie praktyki, podzielił się z uczestnikami kongresu Sędzia Mark Atkinson (USA). Wyjaśnił, że dane o podsądnym gromadzone są już na etapie przed rozpoczęciem rozprawy, a sędzia korzysta także z narzędzi pozwalających na oszacowanie stopnia ryzyka, które mogą stanowić pewien wyznacznik dla skuteczności orzeczonej kary. Podkreślił jednak, iż nie ma testu, który pozwalałby na dokonanie dogłębnej analizy osobowości skazanego i pozwoliłby na wydanie wyroku w pełni dostosowanego do osoby, której ma on dotyczyć. Poza tym, ocena ryzyka wpływa na spowolnienie czynności sądu i z tego względu stosuje się ją wyłącznie w uzasadnionych przypadkach. Sędzia Mark Atkinson podkreślił także, iż bardzo ważnym elementem jest dostosowanie wybranego narzędzia do szeroko pojętych aspektów kulturowych wybranej społeczności. Nie każde narzędzie, które dobrze sprawdza się w jednym miejscu, będzie równie skuteczne w odmiennym kręgu kulturowym. Uczestnicy kongresu mieli możliwość poszerzyć także wiedzę na temat funkcjonowania zespołów kurator-

szych w Wielkiej Brytanii. Stało się to za sprawą Roberta J. Cotterel, kierownika zespołu kuratorskiego w okręgu South Yorkshire. Zarządzany przez niego zespół zajmuje się wyłącznie sprawcami przestępstw, przy czym przestępstwami seksualnymi, przestępstwami w rodzinie i wobec dzieci zajmują się wyłącznie profesjonalści. W zespole zarządzanym przez Roberta J. Cotterel pozostaje około 500 spraw dozorowych, w tym 20 spośród nich to sprawy wysokiego ryzyka, podlegające szczególnej uwadze. Poza tym, zespół prowadzi także około 300 spraw, dotyczących pracy społecznie użytecznej (są to sprawcy z niskim stopniem ryzyka). Także w Wielkiej Brytanii ocena ryzyka jest weryfikowana poprzez ponowne jej badanie (zwykle 16 tygodni od wydania wyroku). W ocenie ryzyka kurator korzysta z narzędzi diagnostycznych. Poza realizacją czynności w postępowaniu wykonawczym kuratorzy brytyjscy podejmują także czynności odnośnie osób, wobec których nie został jeszcze wydany wyrok. Kurator dokonuje kompleksowej oceny skazanego i w ciągu 15–20 dni przedkłada dla potrzeb sądu stosowny raport.

Anna Korpanty, ekspert KRK, w referacie pt. „Ocena możliwości pracy z przypadkiem w działaniach służby kuratorskiej w realiach polskich” skupiła się na praktycznym wymiarze działań służby, uwypuklając zwłaszcza te aspekty, które nie wynikają bezpośrednio z charakteru wykonywanych obowiązków, lecz są efektem nie zawsze trafnych decyzji i interpretacji organów, mających bezpośredni wpływ na jej funkcjonowanie. We wnioskach końcowych wystąpienia Anna Korpanty wskazała na: łamanie przepisów dotyczących służby kuratorskiej, konieczność dalszej etatyzacji służby, zapewnienia jej adekwatnej do potrzeb obsługi biurowej, ujednoczenie zasad dostępu służby do narzędzi niezbędnych dla jej działania (np. programy komputerowe), opracowanie jednolitych procedur wykonywania orzeczeń w skali kraju, konieczność powołania Departamentu Kurateli, w którym obsadę personalną stanowiliby doświadczeni kuratorzy przygotowani do zarządzania służbą. Michał Szykut, Kierownik Zespołu Kuratorskiej Służby Sądowej w Łęborku, w referacie pt. „Tożsamość zawodowa kuratorów w kontekście analizy motywów determinujących podjęcie pracy w zawodzie – raport z badań porównawczych” przedstawił wyniki projektu badawczego, opartego o analizę porównawczą motywów determinujących podjęcie pracy w charakterze zawodowego kuratora sądowego w Rzeczypospolitej Polskiej i Wielkiej Brytanii. Zakres tematyczny wystąpienia dr Mariusza Sztuki, reprezentującego Uniwersytet Jagielloński, stanowił kontynuację wątków, uwzględnionych w wypowiedzi Marka Atkinsona. Mariusz Sztuka w referacie pt. „Szacowanie ryzyka w Polsce. Badania nad adaptacją *risk assessment* do warunków polskich” podzielił się doświadczeniami, wynikającymi z prac nad adaptacją narzędzi diagnostycznych na grunt polski. Początkowo, zespół, zajmujący się tym zagadnieniem, rozważał możliwość stworzenia polskiego narzędzia dia-

agnostycznego, przy czym ze względu na szereg czynników, które ujawniły się w trakcie analizy tego zagadnienia, ostatecznie zdecydował się na dokonanie implementacji dostępnych już i wypróbowanych narzędzi z zagranicy. Uczestnicy kongresu zostali zapoznani z przebiegiem procesu wyłaniania takiego narzędzia i przebiegiem prac na jego adaptację. Blok tematyczny, poświęcony narzędziom diagnostycznym, zakończyło wystąpienie Henry Nowrota. Podkreślił on, iż ocena szacowania ryzyka jest procesem w ściśle określonym przedziale czasowym i dlatego w Australii jest ona przez służby kuratorskie powtarzana cyklicznie co 6–12 miesięcy. Odnosząc się do kwestii trudności w stosowaniu narzędzi diagnostycznych, Henry Nowrot wskazał na ich niską skuteczność w odniesieniu do tzw. „populacji szczególnych”. W przypadku tych populacji występują realne problemy w skalibrowaniu narzędzi, a trudności takie dosyć często ujawniają się również w przypadku stosowania tych narzędzi w diagnostyce kobiet. Panel poświęcony działaniom w środowisku osób zmarginalizowanych zawierał wystąpienie dr Łukasza Kwadransa pt. „Ośrodek kuratorski – alternatywa dla izolacji w resocjalizacji nieletnich”. Wskazał on, że ośrodek kuratorski bez wątpienia jest alternatywą dla izolacyjnych środków wychowawczych stosowanych wobec nieletnich jako najtańszy i najskuteczniejszy ze środków wychowawczych. Ośrodki kuratorskie wzajemnie wspomagają się także ze stosowanym nadzorem kuratora sądowego. Kuratorzy sądowi, ze względu na liczne obowiązki, często nie mogą pracować z nieletnim metodą indywidualnego przypadku. Ośrodek kuratorski oprócz tej metody daje również możliwości pracy grupowej i środowiskowej z wykorzystaniem pomocy dydaktycznych oraz specjalistycznej kadry. W ośrodkach kuratorskich istnieje możliwość stałej kontroli tego, co dzieje się z uczestnikiem, nie tylko podczas zajęć, ale także w środowisku lokalnym i rodzinnym. Wcześniej Barbara Bojko-Kulpa, kurator sądowy z Departamentu Wykonywania Orzeczeń i Probacji Ministerstwa Sprawiedliwości, przedstawiła założenia programu „Szansa”, realizowanego wstępnie na terenie okręgu lubelskiego, w którym funkcjonowanie ośrodków kuratorskich powiązane jest z wykorzystaniem środków Unii Europejskiej w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki. Program ten zyskał pozytywną opinię Ministerstwa Sprawiedliwości i obecnie trwają przygotowania do jego wdrożenia i realizacji w skali kraju. Kuratorzy sądowi, Marek Wieczorek i Adam Reszke, opowiedzieli o realizacji programu „Pedagog ulicy”, zastosowanego przez Stowarzyszenie „Pomocna Dłoń” w Raciborzu. Dzieci i młodzież ze środowisk zmarginalizowanych i zagrożonych demoralizacją, biorące udział w programie, skupiają się wokół Klubu „Strefa” i realizują się poprzez różne formy działalności artystycznej (z ukierunkowaniem na taniec, przedstawienia teatralne czy też amatorskie przedsięwzięcia filmowe). Uzupełnieniem tematu była wypowiedź Romana Zielonki z Niemiec, będącego zawodowym streetworkerem. Gość zagraniczny kongresu opowiadał o co-

dziennej pracy z członkami gangów ulicznych czy też osobami uzależnionymi od substancji psychoaktywnych. Działania streetworkera ukierunkowane są przede wszystkim na zachęcenie tych osób do zmiany dotychczasowego stylu życia.

Podczas kongresu odbyły się również równego rodzaju prezentacje programów informatycznych, studiów podyplomowych, programów organizacji pozarządowych, możliwości pozyskiwania środków z UE. Monika Ewertowska z Urzędu Marszałkowskiego w Gdańsku przedstawiła możliwości w zakresie udziału kuratorów w realizacji przedsięwzięć z zakresu aktywizacji społecznej osób zagrożonych wykluczeniem (PO KL). O takich programach opowiedzieli Artur Komar, uczestniczący w realizacji programu IW EQUAL „Nowa Droga”, wdrażanego w ścisłej współpracy z Służbą Więzienną, oraz Anna Dyś, przedstawiająca założenia partnerskiego programu „Wyjść na prostą”, ukierunkowanego na reintegrację zawodową osób skazanych. Agnieszka Rusińska, kurator zawodowy i jednocześnie przedstawiciel Fundacji „Będziesz” z Poznania, opowiadała o prowadzonym programie „Partner”. Jest to program edukacyjno-korekcyjny skierowany do sprawców przemocy, oparty na „Programie z Duluth”.

Podczas kongresu były również wystąpienia związane z informatyzacją kuratorskiej służby sądowej oraz możliwościami usprawnienia czynności wykonywanych przez kuratorską służbę sądową z wykorzystaniem najnowszych zdobyczy techniki. Przedstawiono „System Lex” firmy Wolters Kluwert, dokonując prezentacji programu „Lex dla Sędziego i Prokuratora”. Dokonano prezentacji nowego programu „Kurator 2 – System”, firmy ZETO ze Świdnicy, oraz programu „Kuratorzy rodzinni – kuratela” firmy Currenda. Jerzy Białczyk, kurator Sądu Rejonowego w Jaworze, opowiedział o możliwościach translacji arkusza wyboru na tekst sprawozdania z wywiadu oraz perspektywach otwierających się w związku z wykorzystaniem urządzeń technicznych rozpoznających mowę i przekształcających ją na tekst. Zapoznano uczestników kongresu z ofertą podyplomowych studiów dla kuratorów sądowych – Metodyka Pracy Kuratora Sądowego, realizowanych w ramach Instytutu Profilaktyki Społecznej i Resocjalizacji Uniwersytetu Warszawskiego. Uczestnicy kongresu zaproszeni zostali do udziału w projekcji filmu Moniki Domagały, kuratora sądowego z Krakowa, poświęconego tej grupie zawodowej. Dodatkowo podczas I Kongresu Kuratorskiego odbyły się imprezy towarzyszące zorientowane na integrację uczestników, możliwość rozmowy i wymiany doświadczeń. Na piętrach ODKSW „Posejdon” znajdowały się wystawy prezentujące aktywność oraz kreatywność zawodową i pozazawodową kuratorów sądowych. Pokazano działania kuratorów wykraczające poza ich obowiązki zawodowe (uczestnictwo w sferze organizacji pozarządowych), a także pasje artystyczne (np. znaczek pocztowy z okazji kongresu).

Prezentowano prace plastyczne uczestników ośrodków kuratorskich, a także kroniki tych placówek i osiągnięcia podopiecznych.

Przy okazji I Kongresu Kuratorskiego nie zapomniano o seniorach kurateli i osobach, które przez wszystkie lata jej funkcjonowania w różnorodny sposób wspierały działania środowiska, ukierunkowane na stworzenie profesjonalnie funkcjonującej służby kuratorskiej. Uhonorowani zostali: Anna Bałazy, Teresa Gałan, Beata Kempa, Anna Korpanty, Maria Kokorzecka-Piber, Jadwiga Kulmatycka, Krzysztof Kwiatkowski, Marek Markiewicz, Andrzej Martusiewicz, Paweł Nasiłowski, Krystyna Sawicka.

Tadeusz Jedynek zainicjował dyskusję ukierunkowaną na przyjęcie rekomendacji z I Kongresu Kuratorskiego. W wyniku podjętej dyskusji, w której udział wzięło szereg uczestników kongresu, przyjęty został tekst rekomendacji, uwzględniających najbardziej istotne problemy związane z funkcjonowaniem służby kuratorskiej¹.

Wnioski i rekomendacje uczestników I Kongresu Kuratorskiego w Ustce w dniach 15–17 czerwca 2009 r.

Pierwszy Kongres Kuratorski obradujący w Ustce w dniach 15–17 czerwca 2009 roku przyjął następujące wnioski i rekomendacje wynikające z treści wystąpień i dyskusji.

I. Uczestnicy Kongresu stwierdzają, że prawidłowe wykonywanie zadań kuratorów sądowych wymaga uporządkowania stanu prawnego dotyczącego działania i zadań kuratorów sądowych:

1. W odniesieniu do kuratorów rodzinnych uczestnicy Kongresu dostrzegają pilną potrzebę:

- określenia roli zawodowego kuratora rodzinnego w Kodeksie postępowania cywilnego i ustawie o postępowaniu w sprawach nieletnich jako organu postępowania wykonawczego,
- określenia uprawnień i obowiązków kuratora rodzinnego sprawującego nadzór w sprawach opiekuńczych i nieletnich, a w szczególności kuratora uczestniczącego w kontaktach rodziców z małoletnim dzieckiem, wykonującego orzeczenie o przymusowym odebraniu osoby podlegającej władzy rodzicielskiej. Dotychczasowe rozporządzenie o sposobie wykonywania uprawnień i obowiązków przez kuratorów sądowych wydane na podstawie upoważnienia art. 12 ustawy o kuratorach jest niekonstytucyjne i nie wyczerpuje wskazanego zakresu przedmiotowego delegacji,

¹ Opracowując sprawozdanie z I Kongresu Kuratorskiego, poza własnymi notatkami, wielokrotnie korzystałem ze strony Krajowego Stowarzyszenia Zawodowych Kuratorów Sądowych (www.kuratorzy.pl). Można tam odnaleźć relacje z kongresu, a także tekst wniosków i rekomendacji oraz galerię zdjęć i reportaż filmowy.

- określenia uprawnień i obowiązków kuratora rodzinnego przeprowadzającego wywiad środowiskowy w sprawach rodzinnych (w szczególności opiekuńczych, rozwodowych i separacyjnych).

2. W odniesieniu do kuratorów dla dorosłych i wykonywania spraw karnych:

- odpowiedniej regulacji prawnej sposobów postępowania wobec skazanych przebywających w zakładach karnych, wobec których w innej sprawie orzeczono dozór kuratora i przebywających za granicą. Uczestnicy Kongresu uważają za niecelowe wykonywanie dozoru wobec skazanych i zwracają się do Ministra Sprawiedliwości o ocenę stanowiska wyrażonego w tej kwestii,
- uchylenie przepisów o obligatoryjnym orzekaniu dozoru kuratora wobec osób odbywających karę pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego jako środka nakładającego dodatkowe, zbędne, obowiązki na kuratora,
- dostosowanie odpowiednich przepisów celem ułatwienia kuratorom pozyskiwania niektórych danych potrzebnych im do prawidłowego wykonywania nałożonych na nich zadań, których zasięganie jest utrudnione i wydłużone z uwagi na ustawę o ochronie danych osobowych.

II. Uczestnicy Kongresu zwracają się o pilne przeprowadzenie szkoleń w zakresie przygotowania kuratorów do wykonywania zadań związanych z wejściem w życie ustawy o odbywaniu kary pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego.

III. Uczestnicy Kongresu postulują wprowadzenie do programów szkoleń sędziów i prokuratorów zagadnień dotyczących funkcjonowania i metodyki pracy kuratorów sądowych. Przyjąć możliwość organizowania wspólnych szkoleń i narad dla sędziów i współpracujących z nimi kuratorów.

IV. Wobec wysokiego obciążenia sprawami, a szczególności rosnącej i nieuwzględnionej w standardach liczby wywiadów środowiskowych, uczestnicy Kongresu widzą potrzebę odpowiedniego wzrostu liczby etatów kuratorów zawodowych.

V. Kongres stwierdza, że zagrożeniem dla prawidłowego wykonywania zadań kuratorskich, w szczególności wobec planowanego rozszerzenia tych zadań w zakresie wykonania kary ograniczenia wolności i tzw. „dozoru elektronicznego”, jest rosnąca liczba czynności biurowych obciążających kuratorów. Wobec niedostatecznej obsługi lub jej braku w większości zespołów kuratorskich uczestnicy zwracają się o podjęcie skutecznych działań celem stworzenia sekretariatów zespołów kuratorskich z odpowiednią liczbą etatów urzędniczych dla wykonywania czynności biurowych związanych z pracą kuratorów.

VI. Zebrani na Kongresie rekomendują kontynuowanie w ramach Krajowej Szkoły Sędziów i Prokuratorów programu studiów podyplomowych dla

kuratorów realizowanego na dotychczasowych zasadach przez Uniwersytet Warszawski.

VII. Uczestnicy Kongresu postulują zracjonalizowanie i uproszczenie sprawozdania statystycznego dotyczącego kuratorskiej służby (MS-S 40), a także poprawienie występujących w nim błędów logicznych i merytorycznych. Ponadto postulują odrzucenie praktyki wprowadzania zmian w sprawozdaniach statystycznych na koniec okresu sprawozdawczego z okresem obowiązywania wstecz od początku okresu sprawozdawczego i wprowadzenie zasady, że zmiany w sprawozdaniach obowiązywać będą od początku rocznego okresu sprawozdawczego.

VIII. Uczestnicy Kongresu pragną wyrazić podziękowanie Ministrowi Sprawiedliwości oraz podległym mu służbom za udział i współorganizowanie I Kongresu Kuratorskiego, a także Pomorskiemu Stowarzyszeniu Zawodowych Kuratorów Sądowych i Krajowej Radzie Kuratorów, a za udział – przedstawicielom świata nauki i gościom zagranicznym.